Hiilineutraaliksi ennätysajassa: 2020-luku tullaan muistamaan päästövähennyksistä

10.9.2020

Ilmastonmuutos haastaa yhteiskuntaa monella tavalla. Ilmastonmuutos muuttaa ympäristöolosuhteiden lisäksi myös yhteiskuntarakenteita, sillä ilmastonmuutoksen rooli yhteiskunnallisessa päätöksenteossa kasvaa jatkuvasti. Ilmastonmuutos on erittäin laaja aihe, joka ei rajoitu pelkästään meteorologisiin ilmiöihin.

Tällä hetkellä ilmastonmuutos näkyy merkittävänä muutosvoimana politiikassa. Esimerkiksi Euroopan unionissa (EU) päästövähennystavoitteet on sisällytetty Vihreän kehityksen ohjelmaan eli Green Dealiin. Toisaalta esimerkiksi Suomi on asettanut tavoitteekseen olla hiilineutraali v. 2035. Poliittisilla päätöksillä on suuri vaikutus ympäröivään yhteiskuntaan.

Päästövähennystavoitteiden aikataulu on ennennäkemätön. Ilmastonmuutoksen torjunnassa on kyse valtavasta urakasta, joka lähtee käyntiin toden teolla 2020-luvulla. Poliittisilla päätöksillä pyritään tukemaan päästövähennyksiä sekä parantamaan yhteiskunnan ilmastoresilienssiä eli sopeutumiskykyä ilmaston lämpenemiseen. Kaikki tulevat huomaamaan toimintatapojen muutokset jokapäiväisessä elämässä seuraavan 10-15 vuoden aikana, sillä päästöt saadaan alas ainoastaan käytännön tekemisen kautta.

Päästöt eivät saa ylittää hiilinieluja

Mistä Suomen hiilineutraaliustavoitteessa on oikeastaan kyse? Käytännössä hiilineutraaliudella tarkoitetaan tilannetta, jossa tietyn alueen hiilipäästöt ilmakehään eivät saa ylittää alueen hiilensidontakykyä. Hiilinieluja voivat olla esimerkiksi metsät, jotka sitovat hiilidioksidi fotosynteesin kautta. Hiilineutraalius ei tarkoita siis täysin päästötöntä tilannetta, vaan sitä, että ilmakehän nettohiilidioksidipitoisuus ei saa kasvaa.

Päästövähennykset koskettavat näkyvimmin sellaista toimintaa, josta syntyy nykyisessä tilanteessa eniten päästöjä. Suomen ympäristökeskuksen Hinku-laskennan mukaan (Hinku = Kohti hiilineutraalia kuntaa -hanke, Lounasheimo 2020) esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan maakunnallisista päästöistä suurin osa syntyy maataloudesta (36 %), tieliikenteestä (18 %), kaukolämmöstä (11 %) sekä muusta lämmityksestä (9 %). Tämä tarkoittaa käytännössä uusia vähäpäästöisiä toimintatapoja ruoantuotannossa, liikenteessä ja energiantuotannossa. Esimerkiksi Hinku-verkoston tavoite on vähentää päästöjä -80 % vuoteen 2030 mennessä. Urakan suuruutta kuvaa se, että päästövähennys vuosina 2005-2018 on ollut Etelä-Pohjanmaalla vain -7 % (Lounasheimo 2020). Tulevaisuudessa tarvitaan tarkempia laskelmia myös maakunnallisten hiilinielujen tasosta.

Tulevaisuudessa kulutus siirtyy yhä enemmän tuotteisiin ja palveluihin, joiden hiilidioksidipäästöt ovat vähäisiä. Yritykset voivat vähentää päästöjään esimerkiksi kiertotalouden liiketoimintamallien avulla.

Käytännössä resurssitehokkuus näkyy siinä, että kaukolämmössä tuotetaan yhä vähemmän energiaa kivihiilellä tai turpeella, autokannasta yhä suurempi osa on sähköautoja, peltojen ja metsien hiilensidontakykyä kohotetaan ja kuluttamisessa siirrytään pois kertakäyttökulttuurista.

Uhasta kohti oikeudenmukaista siirtymää

Päästövähennykset eivät toteudu hetkessä sormia napsauttamalla. Muutos koskettaa kaikkia, mikä tekee tilanteesta monimutkaisen. Siksi hiilineutraaliustavoitteet eivät ole kaikilta osin läpihuutojuttuja. Nopea muutos esimerkiksi elinkeinorakenteessa ja ihmisten toimeentulossa aiheuttavat väistämättä ristiriitaisia tunteita.

Asiaan on esimerkiksi Euroopan unionissa varauduttu siten, että vihreän kehityksen rinnalla kulkee oikeudenmukaisen siirtymän rahasto ja mekanismi eli JTF ja JTM (just transition fund ja just transition mechanism). Näiden elementtien avulla on tarkoitus lisätä päästövähennysten yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä. Ihmisten omien mielipiteiden esiin tuominen on todella tärkeää, jotta ihmisillä säilyy osallisuuden tunne ja vaikuttamismahdollisuus.

Ammattikorkeakoulut vastaavat ilmasto-osaaminen tarpeen kasvuun

Hiilineutraaliustavoite on lisännyt huomattavasti myös ilmastoasiantuntijoiden tarvetta työelämässä. Koska päästövähennystavoitteet ovat kiireellisiä, myös ilmasto-osaamisen tarve kasvaa tulevina vuosina.

Osaavan työvoiman rekrytointi voi olla vaihtoehto esimerkiksi suurille yrityksille. Sen sijaan monilla pienillä ja keskisuurilla (pk) yrityksillä on rajallisemmat kehittämisresurssit, ja yritysten osaamisen hankinnassa voi tulla haasteita. Yksi tapa yritysten osaamisen nostoon on suosia rekrytoinneissa sellaisia henkilöitä, joilla on tuoretta tietoa tai alan koulutus. Ammattikorkeakouluilla onkin tarve lisätä kiertotalous- ja ilmasto-osaamista sekä tutkinto-ohjelmissa että jatkuvan oppimisen koulutustarjonnassa.

Eräs konkreettinen esimerkki osaamisen nostosta on Kiertotalousosaamista ammattikorkeakouluihin-hanke. Hankkeessa tuotetaan opetuksen kehittämisen lisäksi pk-yrityksille suunnattu opas hiilipäästöjen vähentämiseen. Opas voi toimia hyvänä lähtökohtana yritysten ilmastotyön aloittamisessa. Yritysesimerkkejä hyödyntävän kokoomateoksen on tarkoitus valmistua talvella 2020.

Kari Laasasenaho
FT, Asiantuntija, TKI
SeAMK Ruoka**Lähteet:**

Lounasheimo, J. 2020. Esitys: Päästölaskenta kaikille Suomen kunnille: Pohjanmaan maakuntien khk-päästöt (Suomen ympäristökeskus). Energia- ja ilmastoseminaari Kurikan Kampuksella 19.8.2020.